

TaV@eduskunta.fi

HE 265/2020 ja KAA 9/2020 (myös LA 17/2020, LA 78/2020, TPA 7/2020 ja TPA 119/2020)

SUOMEN SÄHKÖNKÄYTTÄJÄT RY:N LAUSUNTO SÄHKÖMARKKINALAIN MUUTTAMISESTA

Suomen Sähkönkäyttäjät ry (ELFi) kiittää Talousvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua näkemyksensä esityksistä HE 265/2020 ja KAA 9/2020, jotka koskevat sähkömarkkinalain muuttamista. ELFi lausuu myös lyhyesti esityksistä LA 17/2020, LA 78/2020, TPA 7/2020 ja TPA 119/2020.

ELFi edustaa yli 1 GWh vuodessa kuluttavia sähkön netto-ostajia. Jäsenyrityksemme¹ edustavat laajasti kaupan, teollisuuden ja palvelualojen yrityksiä, joille luotettavat sähkömarkkinat ovat merkittävässä roolissa yritysten kokonaiskustannusten hallinnassa.

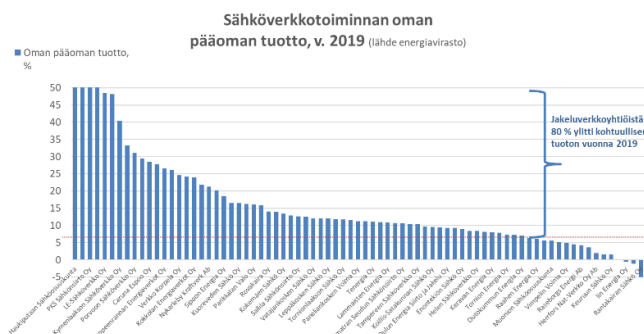
ELFille on tärkeää turvata sähkömarkkinoiden kustannustehokas toiminta sekä huomioida eri liiketoiminnoista tulevien asiakkaiden mahdollisuudet vaikuttaa ja osallistua vapaaehtoisesti sähkömarkkinoille. Asiakaskeskeinen, luotettava ja läpinäkyvä sähkömarkkina tuo yrityksille ja Suomen kansantaloudelle taloudellista lisäarvoa.

1. ELFin yleistason kommentit sähkömarkkinalain muuttamiseksi

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sähkömarkkinalakia ja sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annettua lakia. Muutos lakeihin on tarpeen. Alkuperäisen lain henki, jossa verkkoyhtiöllä on oikeus vain kohtuulliseen korvaukseen siirtopalveluista, ei ole toteutunut.

Laki ja sen pohjalta Energiaviraston vahvistamat menetelmät verkonhaltijan verkkotoiminnan tuotosta ja siirtopalvelusta perittävistä maksuista mahdollistavat monopoliyrityksille kilpailtuja liiketoimintoja suuremmat tuotot. Korvauksen kohtuullisuutta tulisi mitata tuotolla ja kustannustehokkuudella, ei siirron hinnalla, joka on seuraus eikä syy.

Kuva 1. Sähköverkkotoiminnan oman pääoman tuotto vuonna 2019

¹ Suomen Sähkönkäyttäjät ry:n jäsenet vuonna 2021 ovat: Air Liquide Finland Oy, Atria Suomi Oy, Boliden Kokkola Oy, Borealis Polymers Oy, Finnsementti Oy, Google, Kemira Oyj, Kesko Oyj, KONE Industrial Oy, Oy Linde Gas Ab Luvata Pori Oy, Metsä Board Oyj, Nordkalk Oy Ab, Norilsk Nickel Harjavalta Oy, Omya Oy, Outokumpu Oyj, Ovako Imatra Oy Ab, SSAB Europe Oy, Sappi Finland Operations Oy, SOK, Valio Oy ja Terrafame Oy

Energiavirasto laskee vuosittain sähköjakeluyhtiöille ns. kohtuullisen tuoton. Julkisessa keskustelussa se ymmärretään sähköjakeluyhtiöiden maksimituotoksi. Todellisuus on toinen. Yllä olevasta kuvasta 1 nähdään, että vuoden 2019 kohtuullisen tuottotason (6,2 %) on ylittänyt 80 % yhtiöistä. Perspektiiviä tuoton korkeaan tasoon tuo se, että Hallitus on säätänyt 30.09.2021 asti kulutusluottojen korkokatoksi 10 %. Sähköjakeluyhtiöistä yli 60 % olisi toiminut kohtuuttomasti kulutusluottoja myöntäessään.

Energiavirasto ilmoittaa esityksessään (4.11.2020 kalvo 9), että ”valvontamenetelmät määrittävät tuoton ylärajan”. Tämän tavoitteen suhteen Energiavirasto on epäonnistunut, eikä korjaavia toimenpiteitä asian parantamiseksi ole Energiaviraston toimesta tehty.

ELFin mielestä nykylaissa on rakenteellinen ongelma. Laki ei suojele asiakkaita kohtuuttomuudelta eikä rajaa riittävän selkeästi reunaehjoja, joiden raameissa Energiaviraston tulisi vahvistaa menetelmiä verkkotoiminnan tuotoista tai siirtopalveluiden maksuista.

Lakiehdotuksen myötä asiakkaille tuleva kustannusalenema ELFin näkökulmasta

Lakiehdotus parantaa Energiaviraston mahdollisuuksia verkkoinvestointien kustannustehokkuuden valvontaan kehityssuunnitelmien avulla. Asiasta tehdyn pro gradu -tutkielman mukaan tämä tuo kumulatiivisesti noin yhden miljardin euron kustannusaleneman vuoteen 2028 mennessä (tiedote Aleksi Muukkosen pro gradu -tutkielmasta 28.3.2019).

ELFin näkökulmasta merkittävä puute, joka lakiehdotukseen tulisi korjata

Energiaviraston tekemä laskentamalli on keskeisiltä osin täysin riippumaton reaali maailmasta.

ELFi on pyytänyt asiantuntijaselvityksen sähköverkkoyhtiölle sallitusta tuotosta vuodelle 2019 ja sen vaikutuksista asiakasveloitukseen (liite 1). Kyseisen selvityksen mukaan:

—Alla esitettyjen perustelujen mukaan arvion, että verkkoyhtiöt saivat asiakkailta veloittaa vuoden 2019 palveluistaan runsaat 480 miljoonaa euroa enemmän, johtuen siitä, että sallittu tulos lasketaan Energiaviraston ”oikaisemista” luvuista todellisten tilinpäätöslukujen sijaan. Luku sisältää arvioidun 190 miljoonan euron alijäämän, jota yhtiöt saavat vielä veloittaa tulevina vuosina.

Kokonaissumma on yli 18 prosenttia asiakasmyynnin liikevaihdosta, eli asiakkailta veloitetaan tämän verran enemmän sääntelyjärjestelmän takia. Todellisista tilinpäätöksistä laskettuna sijoitetun pääoman tuotto oli alijäämä mukaan lukien 12 prosenttia -eli lähes tuplat verrattuna Energiaviraston laskemaan kohtuullisen tuottoasteen 6,2 prosentin.

Yllä mainittu 480 miljoonaa ei vielä huomioi sitä, että Energiaviraston laskema kohtuullinen tuottoaste on myös perusteettoman korkea. Käyttämällä kohtuullisen tuoton laskennassa tilinpäätöksen mukaisia painoja omalle ja vieraalle pääomalle kohtuullinen tuotto olisi ainoastaan 4,77 prosenttia 6,2 prosentin sijaan. Yksinään tämä muutos alentaisi sallittua tulosta, eli asiakasveloitusta, 225 miljoonalla eurolla. —

Energiaviraston luoma tuottomalli on synnyttänyt reaalityodellisuudesta merkittävästi poikkeavan kuplan. Tuottomallin keinotekoiset verkkoliiketoiminnan tase- ja pääoma-arvostukset aiheuttivat vuonna 2019 asiakkaille 480–705 miljoonaa euroa todellisia investointeja ja pääomarakenteita suuremmat kustannukset. Asiakkaiden maksamat kustannukset kasvavat vuosi vuodelta suuremmiksi, jos niihin ei puututa.

Hallituksen lakiehdotuksessa Energiaviraston tuottomalliin ei olla puuttumassa, vaan toivotaan Energiaviraston oma-aloitteisesti korjaavan tuottomalliin liittyviä epäkohtia. ELFin mielestä tämä ei riitä. Tuottomallin muutos tulee turvata ja toteuttaa lainsäädännössä. Energiaviraston omaehtoinen tuottomallin muutos todennäköisesti aiheuttaa sen, että 1) siirtoyhtiöt vastustavat muutoksia ja 2) vievät asian käsittelyn markkinaoikeuteen. Kyseiset prosessit ovat hyvin pitkiä. Muutoksen nopea toteutus oli vastuuministerin mukaan tärkeänä tavoitteena.

ELFin näkökulmasta tarpeelliselle muutokselle on mahdollista saada merkittävää vakautta ja turvaa. Mielestämme sähkömarkkinalaissa tulee määritellä nykyistä selkeämmin joko kustannusvastaavuus määräävän markkina-aseman pohjalta tai tuottomallin yhteys reaaliimaalimaan sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 10 §:n muutoksella. ELFin kantana on, että muutos tulisi tehdä sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 10 §:ään, koska siihen on olemassa erittäin laaja kannatus. Kustannusvastaavuuden yksityiskohtaisempi määrittely lakiin määräävään markkina-asemaan perustuen olisi syytä saada vuosien 2024–27 valvontajaksoon.

ELFin mielestä lakimuutos on tehtävä nyt, sillä siirtoyhtiöiden tuoton kohtuullistaminen on turvattava lainsäädännön ei vapaaehtoisuuden perusteella. Sähkön siirtotuottojen kohtuullistaminen ELFin ehdottamalla tavalla kasvattaisi Suomen vuotuista kulutuskysyntää yli 450 miljoonalla eurolla ja toisi yli 4000 uutta työpaikkaa (liite 2 Merit Economics).

Epäkohta, jota ELFi ehdottaa poistettavaksi hallituksen lakiehdotuksesta.

Vastustamme esitystä sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 14 §:n muuttamisesta. ELFi on asiassa yhtä mieltä Energiaviraston 220/010/2020 lausunnon kanssa. Pidämme hyvin erikoisena sitä, että parhaiten asian ymmärtävän tahon, Energiaviraston, lausunnon kantaa ei ole asianmukaisesti huomioitu hallituksen lopullisessa esityksessä.

Lakiesityksessä 8 vuoden siirtymäaikaa verkonhaltijoille kertyneen alijäämän perimiseen uusia hinnankorotuksia käyttäen on perusteltu perustuslain 15 §:ssä turvatulla omaisuuden suojalla. Perustuslain säännös turvaa oikeuden omaisuuden normaaliin, järkevään ja kohtuulliseen käyttöön.

Perustuslain 15 § suojaa kuitenkin vain ”omaisuutta”. Verkonhaltijoille sähkömarkkinalain hinnoittelusäännösten soveltamisessa mahdollisesti kertynyt alijäämä ei ole sellainen ”omaisuuserä”, joka voisi kuulua perustuslaissa turvatun omaisuudensuojan piiriin. Alijäämä on vain laskennallinen, sähkömarkkinalain hinnoittelusäännösten soveltamiseen liittyvä kirjanpidollinen suure. Alijäämä on syntynyt verkonhaltijan omien päätösten seurauksena. Alijäämä ei ole oikeudellisesti perimiskelpoinen saatava tai mikään muukaan oikeusjärjestyksemme tunnustama omaisuuserä. Alijäämässä ei ole olemassa velkojaa tai velallista. Alijäämä ei siten nauti perustuslain 15 §:ssä tarkoitettua omaisuuden suojaa.

Lisäksi siinäkin tilanteessa, että alijäämä katsottaisiin oikeusjärjestyksemme tunnustamaksi saamis- ja velkasuhteeksi, jossa olisi olemassa velkoja ja yksilöity velallinen, alijäämä jäisi perustuslain 15 §:n mukaisen suojan ulkopuolelle. Perustuslain 15 §:ssä turvataan oikeus vain omaisuuden ”kohtuulliseen” käyttöön. Lakiesityksessä sähkömarkkinalain katsotaan tarvitsevan muutosta sen vuoksi, että tähänastinen hinnoittelumekanismi on johtanut verkonhaltijoiden kohtuuttoman korkeisiin tuottoihin. Lain mahdollistamat maksimituotot, joihin verkonhaltijoille kertynyt laskennallinen alijäämä perustuu, ovat olleet kohtuuttoman suuria. Perustuslaki ei tarjoa suojaa omaisuuden kohtuuttomaan käyttöön. Laki turvaa omaisuudelle ainoastaan kohtuullisena pidettävän tuoton. Verkonhaltijoille kertynyt laskennallinen alijäämä ei perustu omaisuuden kohtuulliseen tuottoon. Alijäämä ei siten nauti perustuslain 15 §:n mukaista suojaa niin, että verkonhaltijoille tulisi turvata oikeus periä kohtuuttomia tuottoja 8 vuoden mittaisen siirtymäajan ajan.

ELFi haluaa tuo täydentävänä näkökulmana esille ehdotuksen vaikutuksen yritysten toimintaan ja yritys- ja kiinteistökauppoihin.

Nykyisessä sähkömarkkinalaissa on ajateltu hyvin vähän asiakkaan oikeusturvaa. Asiakkaalle syntyy piilovelkaa (alituotto), vaikka hän maksaisi asianmukaisesti kaikki laskut. Tämä piilovelka siirtyy rasitteena kiinteistökaupassa uudelle kiinteistön omistajalle ja rasittaa myös kaikkia uusia sähkön siirtosopimuksen tekijöitä.

Taulukko 1. Valvontajakson 2016–19 alijäämäisimmät verkonhaltijat

Verkonhaltija	Piilovelka (alituotto) 2016–2019	Hypermarket tai pieni valimo (5 GWh), piilovelka
Caruna Oy	304 140 903 €	- 206 141 €
Elenia Verkko Oyj	154 704 756 €	- 126 980 €
Helen Sähköverkko Oy	42 502 161 €	- 48 484 €
Järvi-Suomen Energia Oy	40 861 134 €	- 191 158 €
Kymenlaakson Sähköverkko Oy	20 161 747 €	- 79 054 €
PKS Sähkösiirto Oy	62 676 224 €	- 299 908 €
Savon Voima Verkko Oy	57 884 758 €	- 165 165 €
Tampereen Sähköverkko Oy	16 024 614 €	- 42 147 €
Tornionlaakson Sähkö Oy	19 985 610 €	- 444 310 €
Vaasan Sähköverkko Oy	16 727 892 €	- 85 476 €

Taulukosta 1 näemme kymmenen suurinta alituottokertymää, piilovelkaa. Piilovelassa on kyse kansantaloudellisestikin merkittävästä summasta, noin miljardista eurosta. Yksittäisten jakelusiirtoyritysten kohdalla etu on satoja miljoonia euroja. Piilovelka syntyy fiktiivisen mallin antamasta tuotosta, jota lainsäädännön muutoksella on tarkoitus kohtuullistaa.

Piilovelalla on varmasti vaikutusta myös yritysten sijoittumiseen Suomessa. Hypermarkettien tai pienten valimoiden kohdalla piilovelka verkkoyhtiöille on jo satoja tuhansia euroja, suurempien valimoiden kohdalla se lähestyy miljoonaa euroa.

ELFin kanta on, että alijäämä ei nauti perustuslain 15 §:ssä tarkoitettua omaisuuden suojaa. ELFi vastustaa tätä yleisen oikeustajun vastaista käytäntöä ja erityisesti ehdotusta sen takaisinperinnän automaattisesta pidentämisestä. Peräänkuulutamme laskunsa maksavien asiakkaiden oikeusturvaa. Mekanismi vaikuttaa kunnalliselta piiloverolta, jonka ei tulisi olla osa monopolistisia sähkömarkkinakäytäntöjä.

2. ELFin yksityiskohtaiset kommentit hallituksen esitykseen

SÄHKÖMARKKINALAKI

- 3§ ELFi tukee ehdotettua lakiehdotusta.
- 4§ ELFi tukee ehdotettua lakiehdotusta.
- 13§ ELFi tukee ehdotettua lakiehdotusta.
- 19§ Ehdotettu muotoilu on parannus aikaisempaan, mutta ELFin kannalta toivottava muotoilu olisi 6) *verkonhaltija tuottaa siirto- ja jakelupalvelunsa verkkonsa käyttäjille kustannustehokkaalla tavalla; –*
- 26 a § ELFi tukee ehdotettua lakiehdotusta sillä edellytyksellä, että muutoksella ei ole suoraa tai välillistä vaikutusta nykyisen lain alituoton takaisinperinnän järjestelyihin tai aikajaksoihin.
- 52§ ELFi tukee ehdotettua lakiehdotusta.
- 100§ ELFi tukee ehdotettua lakiehdotusta sillä edellytyksellä, että muutoksella ei ole suoraa tai välillistä vaikutusta nykyisen lain alituoton takaisinperinnän järjestelyihin tai aikajaksoihin.

119§ ELFi tukee ehdotettua lakiehdotusta, mutta vastustaa uutta alituottoon liittyvää lisäystä.

VASTUSTAMME SEURAAVAA MUUTOKSET: "Energiaviraston on myönnettävä verkonhaltijalle sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain (590/2013) 14 §:n 3 momentissa tarkoitettu alijäämän tasoitusjakson pidennys alijäämän koko määrälle, jos verkonhaltija on hakenut pidennystä alijäämälle, joka on syntynyt 31 päivänä joulukuuta 2019 päättyneellä valvontajaksolla. Energiavirasto voi tämän lisäksi verkonhaltijan hakemuksesta jatkaa 31 päivänä joulukuuta 2019 päättyneellä valvontajaksolla syntyneen alijäämän tasoitusjakson pidennystä enintään neljällä vuodella. Pidennyksen edellytyksenä on, että verkonhaltija ei myönnetyistä pidennyksistä huolimatta ole voinut kattaa alijäämää kokonaisuudessaan 26 a §:ssä säädetyn siirto- ja jakelumaksujen korotusten rajoittamisen vuoksi. Pidennys koskee tällöin sitä alijäämän osaa, jota verkonhaltija ei ole voinut kattaa 26 a §:ssä säädetyn siirto- ja jakelumaksujen korotusten rajoittamisen vuoksi. Hakemus on tehtävä myönnetyn pidennyksen voimassaoloaikana, kuitenkin aikaisintaan kuusi kuukautta ennen pidennyksen päättymistä. Jos sähköjakelu tai sähköntoimitus on ollut keskeytyneenä 100 §:n 2 momentin tullessa voimaan, katsotaan mainitun momentin 2–5 kohtaa sovellettaessa keskeytyksen alkaneen mainitun momentin voimaan tullessa."

LAKI SÄHKÖ- JA MAAKAASUMARKKINOIDEN VALVONNASTA ANNETUN LAIN 14 §:N MUUTTAMISESTA

14§ ELFi vastustaa alla olevaa esitystä ja esitystä sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 14§ muuttamisesta.

VASTUSTAMME SEURAAVAA MUUTOKSET: Energiavirasto voi painavasta syystä verkonhaltijan hakemuksesta pidentää 1 momentissa tarkoitettua alijäämän tai alijäämän tasoitusjaksoa enintään neljällä vuodella. Energiaviraston on verkonhaltijan hakemuksesta pidennettävä alijäämän tasoitusjaksoa enintään neljällä vuodella, jos verkonhaltija ei ole voinut kattaa alijäämää 1 momentin mukaisesti sähkömarkkinalain 26 a §:ssä tai maakaasumarkkinalain 24 §:ssä säädetyn siirto- ja jakelumaksujen korotusten rajoittamisen vuoksi. Pidennys koskee tällöin sitä alijäämän osaa, jota verkonhaltija ei ole voinut kattaa sähkömarkkinalain 26 a §:ssä tai maakaasumarkkinalain 24 §:ssä säädetyn siirto- ja jakelumaksujen korotusten rajoittamisen vuoksi. Hakemus on tehtävä ennen tasoitusjakson päättymistä.

Näkemyksemme mukaan lain nykyinen sanamuoto on riittävä ja turvaa edes osin maksavien asiakkaiden oikeuksia tämän hyvin poikkeuksellisen piilovelan perimiseksi yrityksiltä ja kuluttajilta.

Energiavirasto voi painavasta syystä verkonhaltijan hakemuksesta pidentää 1 momentissa tarkoitettua tasoitusjaksoa enintään neljällä vuodella. Pidennys on aina myönnettävä sille osuudelle alijäämästä, jota verkonhaltija ei ole voinut kattaa 1 momentin mukaisesti sähkömarkkinalain 26 a §:ssä tai maakaasumarkkinalain 24 §:ssä säädetyn siirto- ja jakelumaksujen korotusten rajoittamisen vuoksi.

Esillä olevan lakimuutoksen eräs keskeinen tehtävä on leikata jakeluverkkoyhtiöiden suurinta sallittua tuottoa. Tuotto on siis todettu liian suureksi. Maksavien asiakkaiden näkökulmasta on täysin perusteetonta jatkaa mahdollisesti muutettavan tuottomallin aikaansaamia ylituottoja uudella lakiehdotuksella. Ehdotus on haitallinen yrityksille ja vastoin yleistä oikeustajua sekä kohtuutta. Jo olemassa oleva, nykyiseen säädäntöön perustuva jälkikäteinen laskutusoikeus on poikkeuksellista Suomen lainsäädännössä. Se synnyttää asiakkaille piilovelan, josta ja jonka suuruudesta he eivät ole tietoisia. Piilovelka ei tule esille asiakkaiden ja verkkoyhtiöiden välisissä asioinneissa, eikä myöskään alueilla tapahtuvissa kiinteistökaupoissa eikä uusissa sähköliittymissä.

ELFi on täysin samaa mieltä Energiaviraston kanssa (lausunto 220/010/2020) alijäämän tasoitusjakson pidentämisestä:

"Alijäämän tasoitusjakson pidentäminen

— Ennakollisen valvonnan ja sitä koskevan sääntelyn voidaan kuluttajien oikeuksien turvaamisen kannalta mieltää toimivan siten, että luonnollisen monopolin harjoittajan hinnankorottamismahdollisuus on rajattu seuraavaan valvontajaksoon. Sähkönkäyttäjien tulee periaatteessa voida oikeusturvansa kannalta ennakoita valvontamenetelmien puitteissa monopolin harjoittajan hinnankorotusmahdollisuuksia.

Sähkömarkkinalain esitöissä on edelleen muun ohella todettu, että sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnan ja seurannan tavoitteena on sähkön ja maakaasun hyvän toimitusvarmuuden, kilpailukykyisen hinnan ja kohtuullisten palveluperiaatteiden turvaamiseksi energian käyttäjille edistää tehokkaasti, varmasti ja ympäristön kannalta kestävästi toimivia kansallisia ja alueellisia sähkö- ja maakaasumarkkinoita sekä Euroopan unionin sähkön ja maakaasun sisämarkkinoita. Lain tavoitteiden toteutuminen ilmenee viimekädessä sen vaikutuksina sähkön ja maakaasun loppukäyttäjille. Lain tavoitteiden toteutusta tulee tämän vuoksi arvioida loppukäyttäjien näkökulmasta. Tämän vuoksi tavoitesäännöksessä asetetaan tavoitteeksi pyrkimys turvata loppukäyttäjille hyvä sähkön ja maakaasun toimitusvarmuus, kilpailukykyinen sähkö ja maakaasun hinta sekä kohtuulliset palveluperiaatteet.

Valvontalain 2 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan lakia sovelletaan niiden valvonta- ja seurantatehtävien hoitamiseen, jotka säädetään Energiaviraston tehtäväviksi sähkön sisämarkkinoita koskevista yhteisistä säännöistä ja direktiivin 2003/54/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/72/EY, jäljempänä sähkömarkkinadirektiivi, nojalla annetuissa, suuntaviivoja koskevissa komission asetuksissa ja päätöksissä.

Mainitun direktiivin johdantolauseen 51 mukaan kuluttajien etujen olisi oltava keskeisessä osassa tässä direktiivissä, ja palvelun laadun olisi oltava sähköalan yritysten tärkein vastuualue. Kuluttajien nykyisiä oikeuksia on vahvistettava, ja ne on turvattava, ja niihin liittyvää avoimuutta olisi lisättävä. Kuluttajansuojatoimenpiteillä olisi varmistettava, että kaikki kuluttajat laajemmalla yhteisön toiminta-alalla hyötyvät kilpailulle avoimista markkinoista. Jäsenvaltioiden tai, kun jäsenvaltiossa on niin säädetty, sääntelyviranomaisten olisi huolehdittava kuluttajien oikeuksien toteutumisesta.

Alijäämän tasotusjakson pidentämistä kahden valvontajakson mittaiseksi ei energiaviraston näkemyksen mukaan voida mitenkään perustella loppukäyttäjien kannalta, sillä se tarkoittaa loppukäyttäjien kannalta verkonhaltijan ylimääräisiä hinnankorotusmahdollisuuksia verrattuna nykyiseen. Energiavirasto toteaa, että alijäämiä ei pakko hyödyntää valvontamenetelmien mukaan maksimaalisesti. Ne ovat verkonhaltijan mahdollisuus korottaa hintojaan valvontamenetelmien sallimissa rajoissa, ei velvoite.

Alijäämän tasotusjakson pidentämistä tulee arvioida myös valvontamenetelmien kokonaisuuden kannalta. Oikeuskäytännössä on vahvistettu, että valvontamenetelmät muodostavat tarkkaan harkitun kokonaisuuden, joiden yksittäisiä osatekijöitä ei tule muuttaa arvioimatta vaikutuksia kokonaisuuteen. Nykyiset valvontamenetelmät on vahvistettu kahdeksi valvontajaksoksi. Mikäli tehdään näin merkittävä muutos kokonaisuuteen, joka edistää pelkästään verkonhaltijoiden etua ylimääräisten hinnankorotusmahdollisuuksien muodossa, on tämä kyseenalaista loppukäyttäjien oikeusturvan kannalta. Loppukäyttäjät eivät voi myöskään vaatia vahvistuspäätöksiä muutettavaksi kesken valvontajaksoa tällä perusteella, toisin kuin verkonhaltijat.

On huomioitava, että verkonhaltijoiden kannalta alijäämien hyödyntämisen mahdollisuuksia on jo merkittävästi lisätty lakimuutoksella 2017/589 kun säädettiin, että Energiaviraston on aina myönnettävä tasotusjakson pidennys sille osuudelle alijäämästä, jota verkonhaltija ei ole voinut kattaa 1 momentin mukaisesti sähkömarkkinalain 26 a §:ssä tai maakaasumarkkinalain 24 §:ssä säädetyin siirto- ja jakelumaksujen korotusten rajoittamisen vuoksi.

Virasto korostaa, että lainsäätäjän tarkoituksena ei kyseisellä säännöksellä ole ollut kumota koko ennakkollisen valvonnan systematiikkaa. 14 § 3 mom. ei voi käytännössä tarkoittaa verkonhaltijalle lupaa poiketa valvontamenetelmistä esimerkiksi aina kun tällä on merkittävä määrä alijäämiä ja saada täten valvontamenetelmien mukaisen hinnankorotusmahdollisuuden siirtymään lain sallimaa pidemmälle. Yli-määräisten hinnankorotusmahdollisuuksien tuskin voidaan katsoa millään perusteella olevan asiakkaiden edun mukaista. Ennakollisen valvonnan ja sitä koskevan sääntelyn voidaan kuluttajien oikeuksien turvaamisen kannalta mieltää toimivan siten, että luonnollisen monopolin harjoittajan hinnankorottamismahdollisuus on rajattu seuraavaan valvontajaksoon. Sähkönkäyttäjien tulee periaatteessa voida oikeusturvansa kannalta ennakoida valvontamenetelmien puitteissa monopolin harjoittajan hinnankorotusmahdollisuuksia.

Viraston näkemyksen mukaan edellä mainittu 14 § 3 mom. yksityiskohtaisten perustelujen kohta ei sinällään kuvasta alijäämätilannetta, koska verkonhaltijan kannalta epätarkoituksenmukaisen suuria siirtopalvelumaksujen muutoksia ei alijäämätilanteessa johdu laista tai valvontamenetelmistä. Valvontamenetelmistä ei johdu mitään hinnankorotuksia, vaan ne ovat aina verkonhaltijan oman toiminnan seurausta."

Oikeus tasotusjakson pidentämiseen on jo olemassa nykyisin 14 §:ssä. Onko Hallituksen näkökulmasta Energiavirasto toiminut lain mukaan väärin, koska viraston harkintavaltaa ehdotetaan lain muutoksella kavennettavaksi?

Sähkömarkkinoita tarkasti seuraavana edunvalvontajärjestönä ELFin tietoon ei ole tullut kyseisiä epäkohtia Energiaviraston toiminnassa. Viraston harkintavallan kaventaminen lainsäädöllä ei tässä asiassa nähdäksemme ole tarpeen eikä oikein.

ELFIN MUUTOSEHDOTUS LAKIIN

ELFin mielestä Energiaviraston tuottomallin reunaehdotja olisi määriteltävä nykyistä selkeämmin laissa, jotta nykyongelmaa kohtuuttoman suurista tuotoista ei jatkossa esiintyisi. Energiaviraston tuottomallin päivitys tulee myös turvata lainsäädännössä, jotta vältetään muutosten viivyttäminen markkinoioikeusvalitusten avulla.

Näkemyksemme mukaan lain tulee rajata viranomaisen valtaa ja suojella monopolin asiakkaita, jotka eivät voi kilpailuttaa siirtopalveluita. Tämä voidaan tehdä joko määrittämällä määräävään markkina-asemaan liittyvä kustannusvastaavuus nykyistä yksityiskohtaisemmin lakitasolla tai kuten ELFi ehdottaa muuttamalla sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 10 §:ää seuraavasti.

Hinnoittelussa noudatettavien menetelmien vahvistamista koskevassa päätöksessä voidaan määrätä:

1) verkkotoimintaan tai palveluun sidotun pääoman arvostusperiaatteista siten, että sidotun verkkopääoman arvo ei olennaisesti eroa sen taseeseen merkitystä arvosta;

- 2) verkkotoimintaan tai palveluun sidotulle pääomalle taikka palvelulle hyväksyttävän tuoton määrittämistavasta, joka vastaa kunkin verkonhaltijan todellista pääomarakennetta ja joka sallii sidotulle pääomalle enintään vastaavan vähäisen riskin sijoituskohteisiin verrattavan tuoton;
- 3) verkkotoiminnan tai palvelun tuloksen määrittämistavasta sekä sen edellyttämästä tuloslaskelman ja taseen oikaisusta;
- 4) investointien kustannustehokkuuteen, verkkotoiminnan tehostamiseen, verkon varmuuden parantamiseen ja verkon kehittämiseen kannustavista tavoitteista ja niiden määrittämistavasta sekä menetelmistä, joilla tavoitteita sovelletaan hinnoittelussa;
- 5) hinnoittelurakenteen määrittämistavasta —

3. ELFin kommentit muihin asian käsittelyyn liittyviin aloitteisiin

3.1 KAA 9/2020

Alla olevia kannanottoja lukuun ottamatta ELFin mielestä kansalaisaloitteen uudistukset voidaan tarvittaessa toteuttaa.

Jos ehdotettu muutos 26 a §:ään sähkönsiirron ja sähkönjakelun maksujen korottamisesta hyväksytään, ei sillä sähkön käyttäjien näkökulmasta tule olla vaikutusta nykyisen lain alituoton takaisinperinnän järjestelyihin tai aikajaksoihin. Asioiden vaikuttaessa toisiinsa olisi korotuskaton alentamisesta luovuttava ja nykylain ali- tai ylituottoon liittyvä muotoilu säilytettävä.

ELFi tukee täysin KAA 9/2020:n ehdotusta sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 10 §:än muuttamisesta.

3.2 LA 17/2020

Alla olevia kannanottoja lukuun ottamatta ELFin mielestä aloitteen uudistukset voidaan tarvittaessa toteuttaa.

ELFi on erityisesti samaa mieltä lakialoitteen näkemyksestä, että ”—kansallisen sääntelyviranomaisen riippumattomuus ei tarkoita, ettei lainsäätäjällä voisi ottaa eduskunnan säätämässä laissa kantaa hinnoittelun valvontamenetelmissä noudatettaviin yleisiin periaatteisiin.”

Kannatamme myös sitä, ”—että sähköverkkoon sitoutuneen pääoman arvostusmenetelmät eivät saisi johtaa lopputulokseen, joka oleellisesti eroaa kyseisen pääoman taseeseen määritellystä arvosta. Näin varmistetaan, että sähköverkon arvostusmenetelmät kuvaavat tosiasiallisesti sähköverkkoon sitoutuneen pääoman määrää, josta tuotto lasketaan. Sellainen laskennallinen arvostusmenetelmä, jonka johdosta sähköverkkoon sitoutuneen pääoman määrä eroaa oleellisesti kullekin vuodelle hyväksytystä tasearvosta ja joka sallii tuoton jo poistetuille omaisuuserille, ei olisi hyväksyttävä. Energiaviraston tehtävä on valvoa, että verkkoyhtiö oikaisee taseen asianmukaisesti eikä sisällytä taseeseensa sinne kuulumattomia eriä.”

ELFin asiantuntijaselvityksen mukaan se, että tuottoaste heijastaisi verkonhaltijakohtaisesti tosiasiallista pääomarakennetta, olisi tuonut vuonna 2019 sähkönsiirto- ja jakelupalveluiden ostajille 225 miljoonan euron säästöt. Kannatamme ehdotusta, jossa ”—laskennassa käytetty vieraan pääoman ja oman pääoman paino määritetään kullekin verkonhaltijalle erikseen.”

ELFi tukee täysin LA 17/2020:n ehdotusta sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain 10 §:än muuttamisesta.

Jos ehdotettu muutos 26 a §:ään sähkönsiirron ja sähkönjakelun maksujen korottamisesta hyväksytään, ei sillä sähkön käyttäjien näkökulmasta tule olla

vaikutusta nykyisen lain alituoton takaisinperinnän järjestelyihin tai aikajaksoihin. Ehdotusten vaikuttaessa toisiinsa olisi korotuskaton alentamisesta luovuttava ja nykylain ali- tai ylituottoon liittyvä muotoilu säilytettävä.

3.3 LA 78/2020

ELFi ei katso ehdotuksen sellaisenaan tuovan merkittävää lisäarvoa tai kustannusalenemaa sähkön käyttäjille.

3.4 TPA 7/2020

ELFillä ei ole suoraa kantaa toimenpideoitteen ehdotukseen, sillä kaapelointipakkoa ei ymmärtääksemme ole olemassa. Hallituksen lakiehdotuksessa puututaan kustannustehottomiin investointeihin kehittämissuunnitelmien kautta. Tältä osin Hallituksen esitys on hyvä edistysaskel kohti investointien kustannusvastaavuutta ja -tehokkuutta.

3.5 TPA 119/2020

ELFillä ei ole kantaa toimenpideoitteen ehdotukseen. ELFi pitää tärkeänä, että lainsäädännössä rajataan se, että Energiaviraston määrittelemän valvontamallin perusteet eivät saa erkaantua liian kauaksi reaali maailmasta, verkkoinvestointien todellisista kustannuksista ja pääomarakenteista.

Kunnioittavasti
Pasi Kuokkanen
Suomen Sähkönkäyttäjät ry

Bastiat Consulting

Helsinki 12.10.2020 [LIITE 1.]

Lausunto sähköverkkoyhtiöiden sallitusta tuotosta

Suomen Sähkökäyttäjät ry on pyytänyt allekirjoittaneelta lausuntoa sähköverkkoyhtiölle sallitusta tuottoa vuonna 2019 ja sen vaikutuksia asiakasveloitukseen.

Alla esitettyjen perustelujen mukaan arvion, että verkkoyhtiöt saavat asiakkailta veloittaa vuoden 2019 palveluistaan runsaat 480 miljoonaa euroa enemmän, johtuen siitä, että sallittu tulos lasketaan

Energiaviraston ”oikaisemista” luvuista todellisten tilinpäätöslukujen sijaan. Luku sisältää arvioidun 190 miljoonan euron alijäämän, jota yhtiöt saavat vielä veloittaa tulevina vuosina.

Kokonaissumma on yli 18 prosenttia asiakasmyynnin liikevaihdosta, eli asiakkailta veloitetaan tämän verran enemmän sääntelyjärjestelmän takia. Todellisista tilinpäätöksistä laskettuna sijoitetun pääoman tuotto oli alijäämä mukaan lukien 12 prosenttia - eli lähes tuplat verrattuna Energiaviraston laskemaan kohtuullisen tuottoasteen 6,2 prosentin.

Yllä mainittu 480 miljoonaa ei vielä huomioi sitä, että Energiaviraston laskema kohtuullinen tuottoaste on myös perusteettoman korkea. Käyttämällä kohtuullisen tuoton laskennassa tilinpäätöksen mukaisia painoja omalle ja vieraalle pääomalle kohtuullinen tuotto olisi ainoastaan 4,77 prosenttia 6,2 prosentin sijaan. Yksinään tämä muutos alentaisi sallittua tulosta, eli asiakasveloitusta, 225 miljoonalla eurolla.

Sääntelymalli salli yrityksille kohtuullista korkeampaa tuottoa

Energiavirasto säätelee sähköverkkoyhtiöiden hinnoittelua ensi sijassa rajoittamalla yhtiöiden saamaa tuottoa sidotulle pääomalle. Sallitulla tuottotasolla on merkittävä vaikutus hintoihin, koska toiminta on varsin pääomavaltainen. Vuonna 2019 sähköverkkoyhtiöiden yhteenlaskettu liikevoitto oli 793,3 miljoonaa euroa, mikä muodostaa 30,6 prosenttia yhtiöiden liikevaihdosta, kun liikevaihdosta on netotettu verkkoyhtiöiden toisilleen maksamat verkkopalvelumaksut. Liikevoitto oli melkein yhtä suuri kuin yritysten kokonaisinvestoinnit verkkotoimintoihin, jotka olivat tilinpäätösten perusteella 809,8 miljoonaa viime vuonna.

Regulaatiomallin mukaan yhtiöille sallittiin 6,20 prosentin tuotto sidotulle pääomalle vuonna 2019, niin sanottu kohtuullinen tuottoaste. Sääntelymalli salli käytännössä yhtiöille kohtuullista tuottoastetta korkeampaa tuottoa sijoitetulle pääomalle. Arvio siitä, onko yrityksen tekemä tulos kohtuullinen tuotto sijoitetulle pääomalle, tehdään monella tavalla oikaistun pääoman ja tuloksen perusteella.

Vuodelle 2019 Energiavirasto ei ole vielä julkaissut oman laskelmansa oikaistusta tilinpäätöksestä. Vuonna 2018 oikaistu sitoutunut pääoma 15,26 miljardia oli kuitenkin lähes tuplasti (1,96 kertaa) korkeampi kuin suoraan tilinpäätöksestä laskettu 7,78 miljardia euroa.

Raportoituun tulokseen pitää lisätä syntynyt alijäämä

Verkkoyhtiöiden yhteenlaskettu sidottu pääoma oli 8,09 miljardia vuonna 2019. Kohtuullinen 6,2 % tuotto tälle pääomalle olisi 501,6 miljoonaa. Liikevoitto, 793,3 miljoonaa, oli siis 291,6 miljoonaa liian suuri, jos sallittua tuottoa laskettaisiin todellisista tilinpäätösluvuista. Yhtiöiden yhteenlasketun tuloksen ja taseen perusteella tuotto sidotulle pääomalle oli 9,8 prosenttia.

Energiavirasto ei vielä ole siis julkaissut laskelmia siitä, kuinka suuria tuloksia se sallii viime vuodelta. Viime vuosina verkkoyhtiöiden tulokset ovat kuitenkin olleet pääosin sallittua pienempiä, jolloin yhtiöille syntyi alijäämää. Nykyisen regulaation mukaan yhtiöt saavat tulevina vuosina veloittaa alijäämät asiakkailta ja tehdä korkeampaa tulosta kuin mitä sääntely muuten sallisi.

Vuonna 2018 yhtiöiden yhteenlaskettu alijäämä oli 203,5 miljoona. Karkeasti tämä tarkoittaa, että yritykset olisivat sinä vuonna saaneet tehdä liikevoittoa toteutuneen 809,2 miljoonan sijaan 1 012,7 miljoonaa.

Vuodelle 2019 sallittu tulos tulee todennäköisesti olemaan hivenen pienempi, koska kohtuullinen tuottoaste on laskenut 6,62 prosentista 6,2 prosenttiin. Toisaalta verkkoyhtiöiden tilinpäätöksistä laskettu sidottu pääoma on noussut 4 prosentilla. Jos oikaistu sidottu pääoma nousee saman verran, sallitun tuloksen lasku jää vain runsaaseen kahteen prosenttiin. Tämän perusteella sääntelyn sallima tulos olisi noin 985 miljoonaa euroa.

Vuodesta 2019 syntyy silloin verkkoyhtiöille alijäämää runsaat 190 miljoonaa euroa. Neljännen valvontajakson ensimmäiseltä kolmelta vuodelta alijäämiä oli kertynyt 941,5 miljoonaa, joten yrityksille kerääntyy yhteensä yli 1130 miljoonaa euroa, jota ne seuraavalla valvontakaudella saavat veloittaa.

Lisäämällä tämän arvioitun alijäämään (190 miljoonaa) jo viime vuonna asiakkailta kerätyyn kohtuullista tuottoa ylittävään liikevoittoon (291,6 miljoonaa) verkkoyhtiöt saavat 480 miljoonaa euroa enemmän, kuin mitä ne saisivat, jos sallittu tulos laskettaisiin todellisista tilinpäätösluvuista.

Kokonaissumma on yli 18 prosenttia asiakasmyynnin liikevaihdosta. Todellisista tilinpäätöksistä laskettuna sijoitetun pääoman tuotto olisi tämän mukaan 12 prosenttia.

Oletus korkeasta oman pääoman osuudesta nostaa tuottoastetta

Energiaviraston arvio kohtuullisesta tuottoasteesta on myös varsin korkea, huomioiden sen, että säännellyn monopolitoiminnan tuoma tuotto on lähes riskitöntä. Kohtuullista tuottoa laskevassa kaavassa olettamana on, että yhtiöiden rahoituksesta 60 prosenttia on kallistaa omaa pääomaa.

Todellisessa taseessa oman pääoman osuus on vain 31,3 % oman ja vieraan pääoman yhteenlasketusta määrästä. Oma pääoma laski 77 miljoonalla vuonna 2019, huolimatta korkeista investoinneista ja sidotun pääoman reippaasta noususta. Vieraan pääoman 250 miljoonan kasvattamisella rahoitettiin siis sekä kaikki nettoinvestoinnit että omistajien tekemä pääoman nosto yrityksistä. Yrityksillä ei selvästikään ole ollut tarvetta turvautua oman pääoman ehtoiseen rahoitukseen siinä määrin kuin Energiaviraston kaava olettaa.

Käyttämällä kohtuullisen tuoton laskennassa tilinpäätösten mukaisia painoja omalle ja vieraalle pääomalle kohtuullinen tuotto olisi ainoastaan 4,77 prosenttia nykyisen 6,2 prosentin sijaan. Tämä alentaisi sallittua tulosta 225 miljoonalla eurolla nykyisen sääntelyn sallimalta tasolta.

Energiaviraston oletus vieraan pääoman kustannuksesta, 3,21 prosenttia, kuulostaa myös nykyisten alhaisten korkojen aikana hyvin alhaiselta. Korko- ja muut rahoituskulut olivat viime vuonna vain 1,71 prosenttia vieraasta pääomasta. Tämäkin lukema yliarvioi vieraan pääoman kustannuksia, koska korkokulut sisältävät myös omaksi pääomaksi laskettujen pääomalainojen korot.

Käyttämällä vieraan pääoman kustannuksena todellisia kustannuksia paremmin vastaava 1,71 prosenttia kohtuullinen tuottoaste laskisi vielä 3,74 prosenttiin.

Kaikki laskelmat perustuvat Energiaviraston verkkosivuillaan julkaisemiin lukuihin.

Roger Wessman, KTM

Olen itsenäisenä yrittäjänä toimiva ekonomisti, jolla on yli 25 vuoden kokemus rahoitusmarkkinoiden seurannasta. Olen opettanut rahoitustaloutta Hankenilla ja toiminut tutkimusjohtajana Nordea Marketsissa, jossa vastuualueelleni kuului muun muassa sijoitusanalyysi. Artikkelini [Luonnollisen monopolin sääntely: Sähkön siirtohintaa Suomessa](#) on julkaistu Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa vuonna 2016.

LIITE 2. Lyhennetty versio (täydellinen löytyy <https://www.elfi.fi/2021/02/selvitetty-sähkön-siirtotuottojen-kohtuullistaminen-taysimaaraisesti-kasvattaisi-suomen-kulutuskysyntaa-yli-450-miljoonalla-eurolla-ja-toisi-yli-4000-uutta-tyopaikkaa/>)

KOTITALOUSSÄHKÖN SIIRTOHINTOJEN KOHTUULLISTAMISEN VAIKUTUKSET KANSANTALOUTEEN

MUISTIO 3.2.2021

Juha Honkatukia
Merit Economics

Tausta

Suomen sähkönkäyttäjät ry:n Bastiat Consultingilla teettämän arvion mukaan sähkön siirtohintoihin sisältyy Suomessa huomattava voittomarginaali. Arvion mukaan tästä koituu sähkönkäyttäjille 480 - 705 miljoonan ylimääräinen lasku vuosittain. Tässä muistiossa arvioidaan, millaisia vaikutuksia siirtohinnoittelun kohtuullistamisella voisi olla. Arviointi on toteutettu Suomen kansantaloutta kuvaavan laskennallisen mallin avulla. Arvio on tehty Omakotiliiton ja Suomen sähkönkäyttäjät ry:n toimeksiannosta.

Menetelmä

Kansantaloudellisten vaikutusten arvioinnin pohjana on käytetty laskennallista tasapainomallia FINAGE (ent. VATTAGE)2. Tällaista lähestymistapaa on käytetty jo pitkään kansantalouden pitkän aikavälin kehityksen arviointiin. Malli kuvaa talouden kehityksen taloudellisten toimijoiden päätöksistä seuraavina, taloudellisina toimina. FINAGE-mallin skenaariot ja niiden väliset kytkennät ulottuvat sekä vuosissa taaksepäin, että vuosissa eteenpäin. Talusteoria luo sen kehikon, jolla historiaa tulkitaan, kun taas historiasta kumpuavat taloudelliset trendit ja muun muassa ennakoitu väestönkasvu luovat ne raamit, joissa taloudelliset toimijat tekevät päätöksiään. Työn tarjontaa kuvataan tässä samaan tapaan kuin EU:n kestävyyslaskennassa, jossa tarjonta joustaa jonkin verran talouden kasvuedellytysten muuttuessa. Ennakointi perustuu siis useisiin skenaarioihin. Historiaskenaarioissa käytetään kansantalouden toteutuneita tietoja tilastoista yms. talouden trendien tunnistamiseen ja laskentamallin kalibroimiseen historian kanssa konsistentiksi. Tulevien vuosien skenaarioiden pohjalla ovat osaltaan historialliset trendit - muun muassa tuottavuuskasvun tai maailmanmarkkinoiden muutosten reunaehtojen kehitystä koskevat oletukset sekä tietyt, ennustettavat politiikkatoimet. Tässä tutkimuksessa käytetty perusskenaario nojaa Honkatukian, Kohlin ja Lehtomaan ja Lehmuksen (2018) tutkimuksen pohjalta pitkän aikavälin ilmasto-ohjelmaa varten vuonna 2020 päivitettyyn ilmastopolitiikan perusskenaarioon (WEM-skenaario), ja se käsittää muun muassa EU-maiden sopiman päästöjen rajoittamisen tavoitetasoon vuoteen 2030. Tätä tarkastelua varten sähkön siirtohinnoittelun tietoja on vielä täydennetty kanta- ja alempien jakeluverkkojen osalta muun muassa tilinpäätöstietoja hyödyntäen. Siirtohintojen kate on kuvattu Roger Wessmanin arvioimalle tasolle, ja sitä oletetaan tässä kohtuullistettavan 600 miljoonalla.

Sähkön siirtohinnoittelun kohtuullistaminen

Tutkimuksessa sähkön siirtohintojen kohtuullistamista alemman jakeluverkoston ja kotitalousasiakkaiden osalta. Skenaariossa oletetaan, että kotitalousasiakkaiden siirtohintaa kohtuullistetaan 600 miljoonalla vuonna 2020. Tämä leikkaa siirtohintojen katetta mutta ei vaikuta sähkön siirtopalvelun tuottamiseen. Skenaariossa oletetaan myös, ettei vaikutus kanavoitu kotitaloussähkön kysyntään, vaan muiden tuotteiden ja vapaa-ajan kysyntään sekä säästämiseen. Kotitalouksia tarkastellaan lähtökohtaisesti tulodesiileittäin, mutta tarkastelu kattaa myös sosioekonomisen aseman ja asuinpaikan.

Vaikutus kansantuotteeseen syntyy ennen kaikkea kotitalouksien ostovoiman kasvusta. Kuvioon 1 on kuvattu vaikutuksia kansantuotteeseen 2020-luvulla. Yksityinen kulutus kasvaa aluksi noin 0,2 prosentilla perusskenaarioon verrattuna, mutta ero perusskenaarioon lisääntyy vuosikymmenen mittaan vielä noin prosentin kymmenyksellä ja on lähes 0,3 prosenttia vuonna 2030. Kulutuskysynnän lisääntyminen syrjäyttää aluksi muuta kotimaista kysyntää, ennen kaikkea investointeja, mutta kysynnän kasvu vetää investoinnitkin mukaansa seuraavina vuosina.

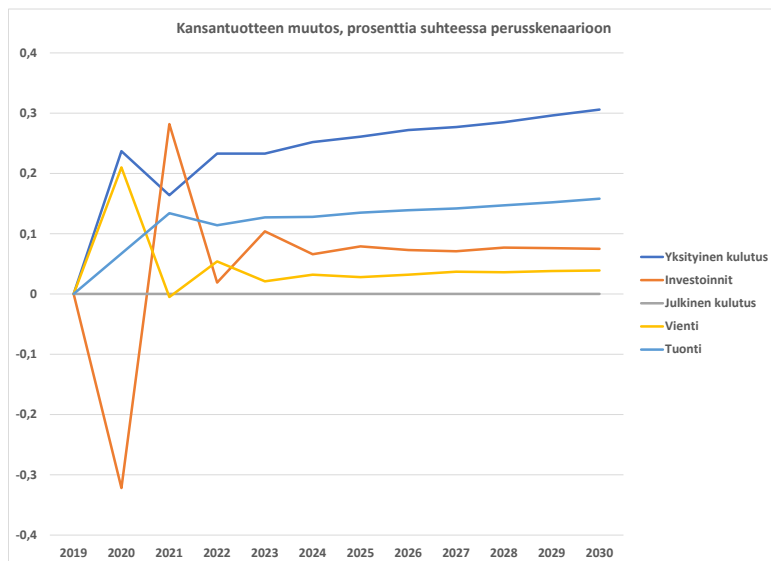
Kuluttajien ostovoima kasvaa lähes 480 miljoonalla eurolla. Osa tästä kasvusta kanavoituu säästämiseen ja vapaa-aikaan, ja kulutukseen ohjautuu noin 330 miljoonaa. Ostovoiman kasvu syntyy sähkön hinnan alenemisen vaikutuksesta

² <http://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/images/stories/kak/kak12009/kak12009honkatukia.pdf>

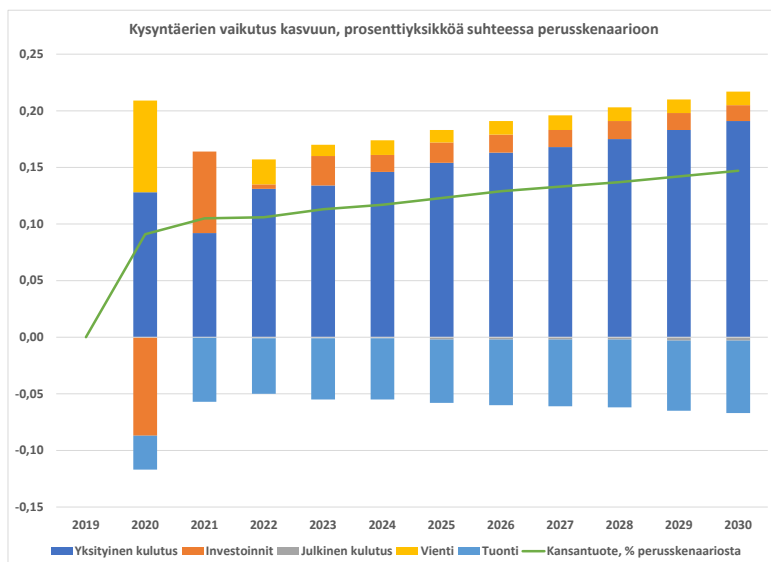
kuluttajahintoihin, jotka laskevat suhteessa perusskenaarioon. Tämä vaikuttaa taloudessa muuhunkin. Tarkastelussa oletetaan, että reaali-palkat sopeutuvat toimintaympäristön muutoksiin vähitellen, ja tällöin kuluttajahintojen lasku hidastaa myös nimellispalkkojen kasvua. Tämä taas kanavoituu työvoimavaltaisten vientialojen vientikilpailukyvyyn parantumiseksi, mikä näkyy kuviossa 1 viennin kasvuna. Tämä etu katoaa ajan mittaan, kun palveluiden kasvanut kysyntä alkaa näkyä kotimarkkinoiden hintatasossa.

Kuvioon 2 on kuvattu kysyntäerien kasvuvaikutus (kansantuoteosuuksilla painotettu kysyntäerien muutos). Kulutuskysynnän vaikutus kasvuun on noin 0,13 prosenttiyksikköä vuonna 2020, kun taas investointien vaikutus vajaa -0,1 prosenttiyksikköä ja viennin 0,1 prosenttiyksikköä. 2020-luvun mittaan investointien vaikutusalkaa kasvaa ja viennin pienentyä talouden rakenteen muuttuessa palveluvaltaisemmaksi. Kotitalouksien kulutus kasvattaa kansantuotetta noin 452 miljoonalla vuoteen 2030 mennessä.

Kuvio 1

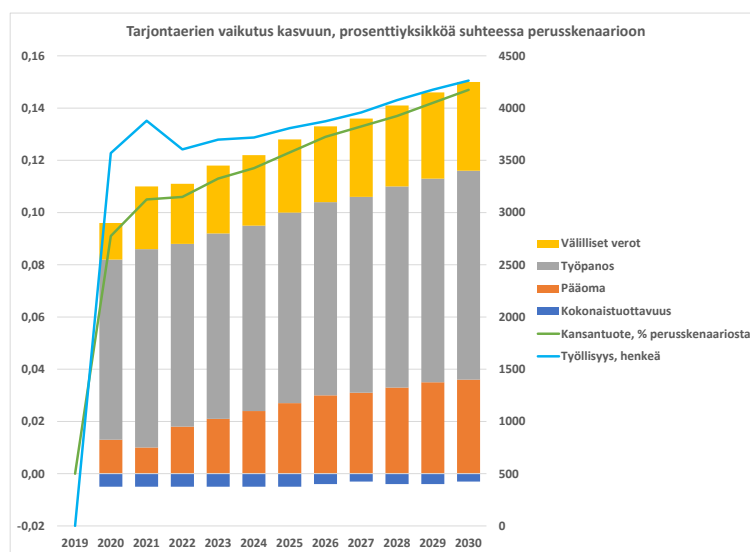

Kuvio 2

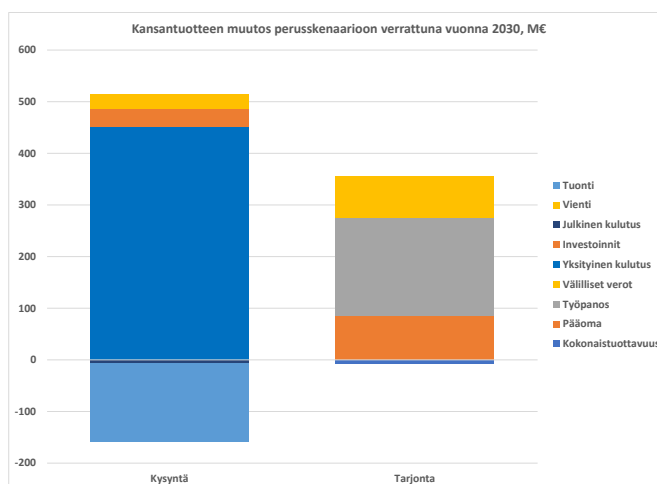
Kuvioon 3 on kuvattu tarjontaerien kasvuhajotelma. Koko kansantalouden tasolla merkittävin muutos syntyy työn kysynnän kasvusta, jonka reaali-palkkojen hidas sopeutuminen mahdollistaa, kun työllisyyden paraneminen ei heti johda palkankorotuksiin, jolloin työllisyysaste on perusskenaariota korkeampi. Vuoteen 2025 työllisyyden kasvu on noin 3800 ja vuonna 2030 noin 4300. Työllisyyden kasvu näkyy työtuntien kautta saatuna kasvusysäyksenä, joka vetää myös investoinnit mukaansa. Kuviossa näkyy, että kasvu generoi myös verotuloja, jotka kasvattavat kansantuotetta välillisten verojen kertymän kautta. Vaikutus tuottavuuteen on kahtalainen: sähkömarkkinoiden tehostuminen lisää kansantalouden tehokkuutta, kun monopolihinnoitteluun verrattava tehostomuus hellittää, mutta talouden kasvu suuntautuu palvelualoilte, joilla tuottavuuden kasvu on teollisuutta hitaampaa.

Kuvio 3

Kuvioon 4 on koottu vaikutukset kansantuotteen tarjonta- ja kysyntäeriin vuonna 2030 euromääräisinä. Kulutuskysynnän kautta syntyvä lisäkasvu on nykyrahassa noin 452 M€, ja investointien kautta syntyy noin 33 M€:n edestä kasvua. Sekä kulutuskysynnän että investointien kasvu vetää tuonnin kasvuun, ja nettovienti supistaakin siksi kansantuotetta toistasataa miljoonaa. Tarjontaeristä työpanoksen kautta syntyvän lisäkasvun arvo on noin 190 M€ ja pääomapanoksen kautta syntyvän kasvun noin 85 M€.

Kuvio 4

HUOM: Liitteestä on tiivistetty pois kuvat 5-10 selityksineen. Ne löytyvät alkuperäisestä versiosta.

Johtopäätökset

Tässä muistiossa on arvioitu sähkön siirtohintojen kohtuullistamista Bastiat Consultingin arvion perusteella, jonka mukaan siirron tuotto on 480 – 705 miljoonaa liian korkea. Tässä on valittu arvion keskivaiheilta 600 miljoonan arvoinen kotitaloussähkön siirtohintojen alennus.

Vaikutus kohdentuu kotitalouksien ostovoimaan, jolloin sekä kulutus että säästäminen kasvavat. Kasvu kohdistuu kaikkeen kulutukseen, ja kulutusrakenne muuttuu perusskenaariossa ennakoitua palveluvaltaisemmaksi. Vuoteen 2030 mennessä kulutuksesta kertyy noin 450 miljoonan euron lisäkasvu kansantuotteeseen.

Kotitalouksia tarkastellaan useista näkökulmista:

- Tulodesiilit – vaikutus kohdentuu desiileihin sähkön kulutuksen mukaan ja on siksi suurempi keski- ja suurituloisilla kotitalouksilla, muun muassa suuremman asumisväljyyden vuoksi
- Sosioekonominen asema – vaikutukset suurimmat eläkeläiskotitalouksilla, joiden ostovoima kasvaa 2030 mennessä noin 450 miljoonalla eurolla
- Maakunnat – suhteelliset vaikutukset eivät eroa paljon, mutta euromääräisissä vaikutuksissa henkeä kohden on selviä eroja, ja väestötiheydeltään suuremmille alueille kohdentuu henkeä kohden pienempi ostovoiman lisäys kuin harvemmin asutuille

Koko kansantalouden tasolla ostovoiman kasvu näyttäytyy myös rakennemuutoksena, joka suuntaa taloutta työvoimavaltaisten palvelujen suuntaan. Taloudesta tulee kilpailun lisääntymisen (ylivoittojen kohtuullistamisen) myötä tehokkaampi, ja työpaikkoja voi vuoteen 2030 mennessä syntyä noin 4300.

Lähteet

Roger Wessman (2020): Lausunto sähköverkkoyhtiöiden sallitusta tuotosta. Bastiat Consulting, Helsinki.

Energia- ja ilmastostrategian vaikutusarviot: Yhteenvetoraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 21/2017.

Honkatukia, J., Kohl, J. ja Lehtomaa, J. (2018). Uutta, vanhaa ja sinivalkoista – Suomi 2040. VTT Technology 327.